

22 maja 2020

155 rocznica śmierci ks. gen. Stanisława Brzóska

Urodził się 30 grudnia 1834 roku w Dokudowie na Podlasiu. Po ukończeniu szkół w Białej Podlaskiej w wieku 17 lat wstąpił na Uniwersytet Kijowski. Po trzech latach nauki kierując się powołaniem kapłańskim wstąpił jednak do seminarium w Janowie Podlaskim. 25 lipca 1858 roku otrzymał święcenia i rozpoczął posługę wśród wiernych, którzy cenili go jako duszpasterza i utalentowanego kaznodzieję.

27 listopada 1861 roku został aresztowany przez władze rosyjskie za wygłoszenie kazania patriotycznego i skazany na dwa lata więzienia w twierdzy w Zamościu. Po trzech miesiącach został zwolniony i powrócił do pracy w parafii. Wraz ze swoim spowiednikiem ks. Adamem Słowińskim przystąpił do radykalnej organizacji „czerwonych”, a jesienią 1862 roku został mianowany konspiracyjnym naczelnikiem miasta Łukowa. W pracy konspiracyjnej dał się poznać jako dobry organizator.

22 stycznia 1863 roku na ziemiach polskich zaboru rosyjskiego wybuchła Powstanie w które w pełni włącza się ks. Stanisław Brzóska. 23 stycznia z grupą około czterdziestu włościan zaatakował garnizon łukowski złożony z 400 żołnierzy. Grupę Brzóska wsparł w tej akcji oddział powstańczy Gustawa Zakrzewskiego, niestety atak na koszary zakończył się niepowodzeniem.

Po bitwie w Łukowie ks. Brzóska, jako zdekonspirowany powstaniec, musiał opuścić miasto. Przyłączył się do oddziału pułkownika Walentego Lewandowskiego, wojskowego naczelnika województwa. Wyjeżdżając z Łukowa podjął decyzję o kontynuowaniu posługi duszpasterskiej w charakterze powstańczego kapelana. 7 lutego 1863 roku uczestniczył w przegranej bitwie pod Siemiatyczami. W walce pod Sosnowicą 4 marca 1863 roku został postrzelony w nogę, co spowodowało dwumiesięczną rekonwalescencję.

22 lipca 1863 roku ks. Brzóska otrzymał od Wydziału Wojny Rządu Narodowego nominację na naczelnego kapelana wojsk powstańczych województwa podlaskiego. Od tego momentu zaczął używać pseudonimu „Generał Brzeziński”. 24 sierpnia uczestniczył w bitwie pod Fajstawicami, po której zapadł na tyfus.

Zimą 1864 roku ks. Brzóska zorganizował kilkudziesięcioosobowy oddział konny, który Rosjanie szybko rozbili. Sytuacja oddziału uległa jeszcze większemu pogorszeniu po 2 marca 1864 roku, kiedy car ogłosił reformę uwłaszczeniową chłopów, Oddział kapelana zaczął topnieć w oczach. We wrześniu 1864 roku „ostatni powstaniec”, uchodzący już za postać legendarną, miał pod swym dowództwem około 40 ludzi.

Po upadku Powstania w październiku 1864 roku ks. Stanisław Brzóska nadal ukrywał się w lasach i dworach razem ze swoim adiutantem Franciszkiem Wilczyńskim. Ostatnią kryjówkę znalazł we wsi Sypytki na Podlasiu, w domu sołtysa Bielińskiego.

W kwietniu 1865 roku Antonina Konarzewska, związana z oddziałem ks. Brzóska jako kurierka Rządu Narodowego, po schwytaniu przez Rosjan w czasie tortur ujawniła miejsce ukrywania się Brzóska i jego najwierniejszego towarzysza, Wilczyńskiego.

29 kwietnia 1865 roku obydwu pojmano i zakutych w kajdany pod mocną eskortą odstawiono do Sokołowa Podlaskiego. Na wieść o przywiezieniu ks. Brzóska mieszkańcy miasta urządzili pod więzieniem manifestację, za co ukarano ich kontrybucją. Po przewiezieniu aresztantów do Warszawy 19 maja wydano wyrok skazujący księdza na pozbawienie praw stanu duchownego i śmierć przez powieszenie. Władze carskie chciały jeszcze przed egzekucją pozbawić go stanu kapłańskiego ale pomimo nacisków na biskupa Beniamina Szymańskiego, aby rozpoczął proces kanoniczny o depozycji, nie udało się im tego dokonać.

Egzekucję na ks. Stanisławie Brzósce i Franciszku Wilczyńskim wykonano na rynku w Sokołowie Podlaskim w obecności dziesięcioletniego tłumy 23 maja 1865 roku. Przed śmiercią kapelan powstania zwrócił się do tłumy słowami: „Żegnajcie bracia i siostry, i wy, małe dzieci. Ginę za naszą ukochaną Polskę, która przez naszą krew i śmierć...”, resztę zagłuszyły werble...

Ks. gen. Stanisław Brzóska był ostatnim powstańcem, który utrzymał się w Królestwie aż do późnej wiosny 1865 roku. Do końca był oddany sprawie narodowej, a swoje życie świadomie złożył na ołtarzu Ojczyzny.

23 maja 2008 roku prezydent RP Lech Kaczyński odznaczył pośmiertnie ks. gen. Stanisława Brzóska Orderem Orła Białego.

Tekst: starszy kustosz Marcin Białas

Grafika: ze zbiorów CBW